

УДК 796.011.1-057.875

МЕТОДОЛОГІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Михайло КОВІНЬКО

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Статтю присвячено дослідженню діяльнісного підходу до формування фізичної культури особистості студентів. Розробка теоретико-методологічних основ формування фізичної культури особистості студентів, у контексті виявлення концептуального підходу і принципів, дозволить забезпечити його цілісність, розкрити змістовний і операційний бік. Вибір діяльнісного підходу визначений прагненням розкрити сутність цього перетворення з різних позицій і організацією єдиної концептуальної системи, що є основою розвитку особистості студента вишу в педагогічному просторі.

Ключові слова: діяльнісний підхід, принципи, формування фізичної культури особистості студентів, методологічна основа.

Постановка проблеми. Модернізація фізкультурної діяльності студентів, що базується на формуванні фізичної культури особистості, сприяє підвищенню якості професійної підготовки у виші. Своєю чергою, розробка теоретико-методологічних основ цього процесу дозволить забезпечити його цілісність і системність, розкрити змістовну й когнітивну сторони. У цьому контексті вибір діяльнісного підходу як методологічної основи формування фізичної культури особистості студентів вишу, визначає дослідження освітньо-виховного процесу як системи певних складових діяльності, реалізація яких сприяє засвоєнню фундаментальних знань і умінь, мотивації у студентів на основі різних форм діяльності майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погіршення в останні десятиліття стану здоров'я студентської молоді асоціюється з низкою об'єктивних і суб'єктивних причин: несприятливими соціально-економічними умовами, практикою навчальної діяльності, відсутністю механізму стимуляції культури здорового способу життя, низькою активністю щодо свого здоров'я, зниженням інтересу студентів до гармонії духовного й фізичного начал особистості [1, 2, 3]. Формування фізичної культури особистості студента є одним з основних чинників поліпшення їх здоров'я [1, 3]. Дослідники вважають, що діяльнісний підхід є системоформувальним чинником фізичної культури особистості як інтегративного особистісного утворення. [2, 4, 5, 8]. Діяльність є ключовим поняттям, на якому будуються всі теоретичні основи психологічних і педагогічних наук. Дефініція «діяльність» бере свій початок у працях класиків психології: Л.В. Виготського, А.Н. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна. На думку А.Н. Леонтьєва, людська діяльність – це процес, у якому реалізовано перехід між напрямками суб'єкт-об'єкт, що відбуваються в переході об'єкта в його суб'єктивну форму, і разом з тим у діяльності здійснюється також перехід у об'єктивні висновки. У розумінні С.Л. Рубінштейна діяльність виражає конкретне ставлення людини до дійсності, у якій виявляються властивості особистості, що мають комплексний характер.

Зважаючи на актуальність проблеми формування фізичної культури особистості студентської молоді, важливим та актуальним є визначення та аналіз основних методологічних аспектів діяльнісного підходу в формуванні, розкритті та обґрунтуванні принципів формування фізичної культури особистості студентів при застосуванні діяльнісного підходу.

Мета, завдання і методи роботи. *Мета* – визначити та проаналізувати основні методологічні аспекти діяльнісного підходу до формування фізичної культури особистості студентів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової літератури з проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. До основних видів діяльності належать такі категорії, як праця, пізнання та спілкування. Своєю чергою, кожен вид діяльності тісно пов'язаний з іншими, а інтегрування й синергія різних компонентів із них визначає усе різноманіття людської діяльності від простих форм до найскладніших. Виявлено, що діяльність має соці-

льну основу і притаманна лише людині. Діяльність – це доцільне перетворення людьми навколишньої дійсності, вихідною формою якого є праця, а саме трудова діяльність. Основні види матеріальної і духовної діяльності є похідними від праці. Змінюючи природу, людина перетворює й саму себе, проявляючись як суб'єкт свого розвитку. Вчення про діяльність дозволило нам визначити вихідну точку дослідження. Вона полягає в тому, що здійснювати процес фізичного виховання інноваційного типу можливо лише в інноваційній навчальній діяльності.

Провідна ідея діяльнісного підходу в нашому дослідженні полягає в тому, що студент як суб'єкт діяльності формує у процесі її здійснення фізичну культуру особистості з урахуванням індивідуальних особливостей і особистісно-значущих потреб. Діяльність людини, впливаючи на навколишній світ і перетворюючи його, є засобом задоволення різноманітних її потреб і одночасно фактором її фізичного, інтелектуального, психічного й духовного формування як соціально-корисної особистості. При цьому структура діяльності повинна містити єдність мети, потреб і мотивів та співвідносні з ними діяльність, дію і операційну складову. Вона поєднує в собі дві сторони – інтелектуальну (внутрішню), яка базується на меті, аналізі умов, виборі засобів, методів, схеми дій, і рухову (зовнішню), що визначається фізичною активністю суб'єкта, взаємодією засобів з об'єктом і предметом діяльності, що входять у діяльність об'єктивними процесами і результатами. Таким чином, будь-яка системна конкретна діяльність, у нашому випадку фізкультурна, обов'язково повинна співвідноситися із поняттям потреби, інтересів і мотиву, що є одними із основних складових, які роблять діяльність усвідомленою і стійкою на перспективу [6, 9].

Відображаючи структуру діяльності, цей підхід дозволяє встановити певні зв'язки на різних рівнях фізкультурної діяльності і проникнути в сутність явищ, що визначають особливості формування культури. Крім того, діяльнісний підхід пояснює процес активного засвоєння знань і вмінь шляхом мотивованого й цілеспрямованого розв'язання завдань [4, 6].

Застосування діяльнісного підходу в нашому дослідженні дозволило розкрити зміст принципів формування фізичної культури особистості студентів.

1. Принцип цілеспрямованого стимулювання особистості студента до самостійної фізкультурної діяльності. Суть цього принципу, який забезпечує формування фізичної культури особистості, полягає в актуалізації генетично закладеної потреби людини в русі, що спонукає до самовдосконалення й подальшого фізичного саморозвитку на основі сформованої стійкої мотивації, а також в орієнтації на побудову індивідуальної програми фізкультурного способу життя. Такий принцип базується на досягненні найвищого рівня фізичної культури особистості й орієнтує на індивідуальні особливості, потреби, мотиви особистості. Крім того, принцип цілеспрямованого стимулювання студентів до фізкультурної діяльності передбачає надання активного педагогічного сприяння у формуванні фізичної культури особистості на основі рівноправних суб'єктних відносин. Положення зазначеного принципового підходу тісно пов'язані з принципом індивідуалізації і диференціації, але має відмінну особливість, а саме: у зв'язку зі значним різноманіттям індивідуальних відмінностей студентів, реалізація яких у наявних умовах організації навчально-виховного процесу з фізичної культури у освітніх закладах є можливою в обмеженому варіанті диференціації та індивідуалізації. Адміністрація навчального закладу чи викладач не завжди в змозі враховувати численні індивідуальні відмінності своїх студентів і розробляти відповідні диференційовані програми їх фізичного вдосконалення. Разом із тим саме їхня реалізація є головною умовою успішного впровадження особистісно-орієнтованого навчання. Тому головний спосіб подолання такої суперечності і втілення ідеї індивідуалізації при таких умовах у сфері фізичної культури полягає в цілеспрямованому залученні і стимулюванні особистості студента до самостійної фізкультурної діяльності в інтелектуальному й руховому аспектах.

Обґрунтовуючи виявлений у дослідженні принцип, покажемо його положення через самопізнання й самовиховання. Формування фізичної культури особистості в ракурсі розвитку відповідає фактично процесу вдосконалення загальної культури людини з переважанням її духовної сторони, реалізованої особливим специфічним способом через свідому «окультурену» рухову діяльність, яка своєю чергою виступає засобом задоволення різноманітних потреб людини, її самоактуалізації, саморозвитку, самопізнання і самовдосконалення.

Відзначаючи двосторонність процесу освіти, навчання і виховання (освіта й самоосвіта, навчання й самонавчання, виховання й самовиховання), А.С. Пуні у дослідженнях, присвячених вивченню психологічних особливостей фізичної активності людини, зазначав, що самовиховання – це процес постійної роботи людини над своїм фізичним і духовним удосконаленням (самовдосконаленням), що базується на пізнанні самого себе (самопізнання). У цьому процесі самопізнання й самовдосконалення студент виступає як суб'єкт, що вивчає й оцінює себе, свої дії, поведінку, думки, відчуття, здоров'я, рівень фізичного розвитку шляхом спостереження, створюючи свій образ і поняття про себе самого як особистість, що прагне до гармонійного розвитку своїх фізичних і духовних сил. Як об'єкт власної діяльності студент є творцем самого себе у процесі самовдосконалення шляхом саморегуляції, що базується на результатах самопізнання.

Усе викладене дозволяє зробити висновок, що в результаті описаних процесів на основі принципу стимулювання студентів до самостійної фізкультурної діяльності відбувається самоформування фізичної культури особистості студента.

Організація формування фізичної культури особистості в контексті цього принципу повинна здійснюватися на основі озброєння студентів необхідними теоретичними знаннями на навчальних заняттях, а також надання можливостей для вивчення й визначення своїх індивідуальних особливостей, фізичних кондицій і розробки на основі їх врахування індивідуальних програм фізичного вдосконалення при консультативній допомозі викладача. Розроблений і реалізований на практиці концептуальний принцип формування фізичної культури особистості студента до організації навчально-виховного процесу сприяє не лише більш свідомому ставленню студентів до змісту занять (мотиваційно-емоційний компонент), вирішення проблеми індивідуалізації впливу фізичними вправами, реалізації особистісно-орієнтованого навчання (діяльнісний компонент), але і сприятиме створенню фундаментальної основи для самовизначення й соціалізації студентів у сфері фізичної культури як у період навчання у виші, так і у майбутній професійній діяльності. Важливо підкреслити, що такий підхід забезпечує внесення елементів творчості, дослідницької діяльності в навчально-виховний процес, пов'язаний із пізнанням студентами самих себе, можливостей свого організму, що у свою чергу сприяє підвищенню його ефективності.

2. Принцип синергії інтелектуальної і діяльнісної складових фізкультурної діяльності. В основі принципу лежить розуміння особливості фізкультурної діяльності людини, яка полягає в поєднанні в ній властивостей суб'єкта й об'єкта. У контексті застосування його у сфері фізичної культури на основі реалізації суб'єктно-об'єктних відносин можливі чотири види діяльності: перетворююча, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна й комунікативна. У сучасних дослідженнях сутність фізичної вправи як основної складової фізкультурної діяльності визначають як руховий вплив, який разом із операційними механізмами, включає пізнавальні, проектно-сміслові і емоційно-оцінні [1, 2, 7]. Продовжуючи конкретизацію, слід зазначити, що розвиток фізичних можливостей людини взаємопов'язаний із функціонуванням його особистих характеристик. У цьому випадку рухова дія виступає лише як засобів самовдосконалення й саморозвитку людини. Ефективність фізкультурної діяльності студентів особливо визначається мотиваційно-ціннісною складовою, пов'язаною з формуванням потреб, інтересів, мети, які закріплюються в мотивах, ціннісних орієнтаціях, і оволодіння ними значущим рівнем знань на основі соціально-психологічного й інтелектуального напрямків [7, 9]. Своєю чергою ці характеристики сприяють соціалізації особистості у процесі цієї діяльності і водночас є одним із показників рівня її фізичної досконалості. При цьому багато авторів відзначають, що одним із діючих прогресивних напрямів, що визначають забезпечення необхідного рівня освіченості студентів у сфері фізичної культури, є уміле накопичення системних знань як фундаменту фізичного виховання і формування фізичної культури особистості підлітків.

Висновок. Таким чином, зміст фізкультурної діяльності, що базується на синергії інтелектуальної та фізичної (рухової) складових, визначає якість формування фізичної культури особистості студента у виші. У цьому ракурсі єдність духовної і рухової сторін у фізкультурній діяльності створює гармонію сутнісних (духовних і фізичних) сил людини, інтегративним

об'єднанням якої є творчий характер діяльності. Діяльність у формуванні фізичної культури особистості з цього погляду, виступає у матеріально й духовно перетворювальних формах, вона є явищем, для якого характерні матеріально-духовні якості, що і дозволяє розглядати фізичну культуру особистості як рівноправний вид загальної культури людини й суспільства.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямі полягають у дослідженні інтегративної єдності функціонального, ціннісного й діяльнісного аспектів змісту фізичної культури особистості студентів у формуванні здоров'я.

Список літератури

1. Башавець Н. А. Компетентність та компетенція майбутніх фахівців з проблеми здоров'язбереження / Н. А. Башавець // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2010. – № 5/6. – С. 201–208.
2. Виленский В. К. Социально-психологические детерминанты формирования здорового образа жизни / В. К. Виленский // Теория и практика физической культуры. – 1994. – № 9. – С. 9–15.
3. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Воронін Дмитро Євгенович. – Херсон, 2006. – 225 с.
4. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. – М. : ГЦОЛИФК, 1992. – 120 с.
5. Матвеев А. П. Теоретико-методологические основы формирования учебного предмета "Физическая культура" в общеобразовательной школе : дис. ... д-ра пед. наук в виде науч. докл. / Матвеев А. П. – М., 1997. – 69 с.
6. Николаев Ю. М. Теретико-методологические основы физической культуры в преддверии XXI века : монография / Ю. М. Николаев. – СПб. : СПбГАФК им. П.Ф. Лесгафта, 1998. – 217 с.
7. Sami Yli-Piipari and others Relationships between physical education students' motivational profiles, enjoyment, state anxiety and self-reported physical activity // Journal of Sports Science and Medicine. – 2009. – № 8.
8. Silverman S. Physical Education and Physical Activity: a Historical Perspective / Silverman S. // Journal of Physical Education, Recreation and Dance. – 2007. – N78 (8). – P. 31–48.
9. Zan Gao Understanding students' motivation in physical education: integration of expectancy-value model and self-efficacy theory: A Dissertation Submitted to the Graduate Faculty of Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department in Kinesiology. – B. Ed., Hunan Teachers University, M. Ed., Beijing Sport University, 2007. – 188 p.

МЕТОДОЛОГИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ

Михаил КОВИՆЬКО

*Винницкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета*

Аннотация. Статья посвящена исследованию деятельностного подхода к формированию физической культуры личности студентов. Разработка теоретико-методологических основ формирования физической культуры личности студентов, в контексте выявления концептуального подхода и принципов, позволит обеспечить его целостность, раскрыть содержательную и операционную стороны. Выбор деятельностного подхода определен стремлением раскрыть сущность этого преобразования с разных позиций и организацией единой концептуальной системы, являющейся основой развития личности студента вуза в образовательном пространстве.

Ключевые слова: деятельностный подход, принципы, формирование физической культуры личности студентов, методологическая основа.

**METHODOLOGY OF APPROACH WITH THE ACTIVITIES NECESSARY
FOR THE FORMATION OF STUDENTS PHYSICAL CULTURE**

Mikhail KOVINKO

*Vinnitsa Trade and Economics Institute
of Kyiv National Trade and Economics University*

Abstract: This article deals with for the formation of students' physical culture. Development of theoretical as well as methodological basis for the formation of students' physical culture personality in the context of identifying the conceptual approach and principles is assumed to ensure its integrity, as well as reveal its context. Choosing the approach with necessary activities helps to reveal the content of this transformation as well as the organization of the conceptual system. Which is considered to be the basis of development the personality in the pedagogical sense.

Keywords: activity-based approach, the principles of physical training formation of students' personality, the methodological basis